

KİTAP TANITIMI

M. Sait Şimşek, *Kur'an Kıssalarına Giriş, Kardelen Yayınları, Konya 2013, 213 s.*

Sümeyye SAYĞIN*

İslâm'ın erken dönemlerinden itibaren, Kur'ân-ı Kerim'i ilgilendiren tüm konularda olduğu gibi, Kur'ân kıssalarına dair çalışmalar da başlamış ve tarih boyunca da devam etmiştir. Çağımızda toplum ve toplum eğitimini ilgilendiren konularla ilgili çalışmaların hız kazanmasıyla birlikte Kur'ân kıssalarına dair yapılan çalışmaların da sayısı artmış ve artmaya devam etmektedir. Zira kıssaların pek çok boyutu bulunduğundan, farklı birçok alanda Kur'ân kıssalarına dair çalışmalar yapılmaktadır.

Kur'ân kıssalarıyla ilgili olarak en çok üzerinde durulan husus “kıssaların menşei” konusudur. Kur'ân'ın indiği dönemde müşrikler, son dönemde de müsteşrikler Kur'ân kıssalarının vahiy mahsulü olup olmadığı noktasında eleştirilerde bulunmuşlardır. Günümüzde bazı Müslüman âlimler de müsteşriklerin iddia ve eleştirilerinin etkisi altında kalarak kıssaların kaynağı konusunda farklı birtakım görüşler ileri sürmektedirler. M. Sait Şimşek tarafından kaleme alınan ve “*Kur'an Kıssalarına Giriş*” ismini taşıyan bu eser söz konusu iddia ve eleştirilere cevap vererek Kur'ân kıssalarının kaynağını ele almak üzere hazırlanmıştır. Eserde “Kur'ân kıssaları vahiy eseri midir yoksa Muhammed onları Kitâb-ı Mukaddes'ten mi çalmıştır? Kur'ân'daki kıssalarla Kitâb-ı Mukaddes'teki kıssalar arasındaki farklar nelerdir? Yahut bu kıssalar, Muhammed'in hayal mahsulü olabilir mi? Kur'ân'ın bu kıssalarda anlattığı olaylar gerçekten vuku bulmuş mudur?” (s. 8) gibi sorulara cevap aranmaktadır.

Eser, “*Giriş*” dışında “*Kur'an Kıssalarının Kaynağı*”, “*Kur'an'daki Kıssaların Gaye ve Hedefleri*”, “*İsrailiyat*” ve “*Hz. Âdem Kıssası*” isimlerini taşıyan ve her biri kendi içerisinde giriş ve sonuç kısımlarına sahip olan dört ana bölümden meydana gelmektedir. “*Kur'an Kıssalarının Kaynağı*” başlığı altında ilk ele alınan

* Arş. Gör., Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir Ana Bilim Dalı.

konu, kıssaların Kitâb-ı Mukaddes kaynaklı olup olmadığıdır. Zira kıssalar Kitâb-ı Mukaddes'te de geçmekte olduğundan müsteşriklerin iddialarından biri de Kur'an kıssalarının Kitâb-ı Mukaddes'ten alınmış olduğudur. Bu bölümde, Kur'ân'da ve Kitâb-ı Mukaddes'te yer alan kıssalardan iki örnek verilerek Kur'ân kıssaları ve Kitâb-ı Mukaddes kıssalarının mukayesesi yapıldıktan sonra Kur'ân kıssalarının hedef, üslup, muhteva ve inanç sistemi bakımından aralarındaki ciddi farklılık göz önüne serilmiş ve Kitâb-ı Mukaddes kıssalarının Kur'ân kıssalarına kaynaklık edemeyeceği ortaya konulmuştur. Kitâb-ı Mukaddes kıssaları daha çok tarihî bilgi verip teferruata fazlasıyla yer verirken, Kur'ân kıssalarında hedef tarihî bilgi vermek değil alınacak ibreti ön planda tutmaktır. Bu nedenle de detaylara gerektiğinden fazla yer verilmemiştir. “Kur'ân kıssaları, dolayısıyla Kur'ân, Muhammed'in kendi eseridir” itirazına gelince, bunun cevaplanması için Kur'ân'ın üslup, muhteva ve insanlara etkisi yönlerinden îcazı ele alınmış ve görülmüştür ki böyle mucize bir Kitap ve içerisindeki kıssalar Hz. Muhammed'in kendi eseri olamaz. Şayet onun eseri olmuş olsaydı; sevinçleri, üzüntüleri ve yaşadığı sıkıntıları fazlasıyla Kur'ân-ı Kerim'de yer alırdı. Ancak böyle olmamış, Hz. Muhammed ile ilgili pek çok önemli ve sıkıntılı hadise Kur'ân'da yer almamıştır.

Kur'ân kıssaları vâki olmuş mudur? Bu sorunun sorulmasına neden olan durum kıssalarda zaman, mekân gibi bilgilerin geri planda kalması ve bu bilgilere sadece gerektiği kadar yer verilmiş olmasıdır. Bu konudaki tartışmalar son dönemde ortaya çıkmıştır. Bu konuyu gündeme alan bazı kimseler Kur'ân kıssalarının tamamen edebî kıssalar olduğunu bu nedenle de gerçekten vuku bulup bulmamasının önemli olmadığını savunmuşlardır. Ancak zikredilen kıssaların bulunduğu âyetler incelendiğinde Yüce Allah'ın bu kıssaların gayb haberlerinden olduğu ve bu olaylar gerçekleşirken Hz. Muhammed'in orada hazır bulunmadığı vurgusunun yapıldığı görülmektedir. Şayet kıssalar meydana gelmemiş olsaydı ısrarla bu vurgu yapılmazdı. Kur'ân kıssalarında temel hedef “ibret almak”tır. Dolayısıyla ibret alınacak bir hususu anlatmak için hayâlî olaylar zikretmek ancak anlatılmak isteneni tam olarak canlandıracak gerçek bir olayı bilmeme durumunda söz konusu olabilir. Allah hakkında ise böyle bir şey söz konusu değildir. Ayrıca gerçek olaylar mutedil ve gerçekçi bir şahsiyetin ve bakış açısının oluşması noktasında hayâlî olaylardan daha etkilidir. Nitekim Kur'ân-ı Kerim'in hedefi de budur ve gerek hedef, gerek üslup, gerekse muhteva açısından kıssalar incelendiğinde görülmektedir ki Kur'ân kıssaları vahiy eseri olup gerçekte vuku bulmuş olaylardır.

“Kur'ân kıssalarının gayesi”, Hz. Peygamber'i teselli edip onun irade ve azmini kuvvetlendirmek, aynı zamanda da insanları düşündürüp onların ibret almalarını sağlamaktır. Kur'ân kıssaları çoğunlukla Peygamber kıssalarından

oluşmaktadır. Allah Teâlâ geçmiş Peygamberlerin kıssalarını Kur'ân'da zikreterek onların da aynı sıkıntılarla karşılaştıklarını anlatmakta ve Hz. Muhammed'i teselli edip onun azmini arttırmaktadır. Hz. Peygamber'i teselli eden kıssalar, aynı zamanda onunla birlikte eziyet gören Müslümanlar için de bir tesellidir. Bununla birlikte kıssalar, peygamberliği ispat konusunda da önemlidir. Kur'ân kıssalarının bir diğer hedefi de insanların ibret almalarını sağlamaktır. Bunun daha iyi anlaşılabilmesi için kıssaların ihtiva ettiği konular üzerinde durulmuştur. Buna göre Kur'ân kıssalarında işlenen temel konular, iyi ve kötünün çatışması ve sonuçta iyinin kazanması; inanç, tebliğ ve tebliğ metodları; peygamberler ve karşıtları arasındaki mücadeleler ve genel geçer toplumsal kurallardır.

Eserin bu bölümünde ele alınan bir diğer konu da Kur'ân kıssalarının eğitim yönüdür. Kıssalar hem akılcı insanlara hem de duygusal insanlara hitap eder. Dolayısıyla içerisinde her iki kesimin de etkileneceği unsurlar yer alır. Kıssalardaki eğitim, Kur'ân'daki eğitimle aynıdır. Aralarındaki tek fark kıssaların "model" sunuyor olmasıdır. Kıssaların büyük çoğunluğu peygamber kıssalarıdır ve insanlara model olarak tüm yönleriyle Peygamberler gösterilmektedir. Model, örnek göstermenin ise eğitimde yadsınamaz bir yeri vardır. Kur'ân kıssalarının bir diğer özelliği de tekrara yer vermesidir. Aynı kıssa Kur'ân'da farklı yerlerde tekrar tekrar zikredilmektedir. Bu tekrar yöntemi, bir inancın, bir fikrin zihinlere yerleşebilmesi noktasında psikolojide önemli bir yer tutar. Özellikle "Tevhid" inancının akıllara ve kalplere yerleşebilmesi için bu tekrara ihtiyaç vardır. Bu nedenle tekrar edilen konular önemine binâen tekrar edilmiştir ve tekrarlarda tezat bulunmaz.

Yazar, konunun kıssalarla olan ilgisinden ötürü eserin üçüncü bölümünü İsrailiyat için ayırmıştır. Burada, israiliyat kavramının tanımı ve tarihçesinden başlanarak gerektiği kadar detaylı bilgi verilmiştir. Buna göre gerek tefsir kitaplarında gerek Kur'ân kıssalarıyla ilgili geçmiş dönemlerde yapılan çalışmalarda İsrailiyat önemli bir yer tutmaktadır. İslam kültürünün safiyetini yitirmesinde İsrailiyat önemli bir etkidir. İsrailiyat, günümüzde çerçevesini daha da genişletmiş, günümüz İslam toplumlarına damgasını vurmuştur. Geçmişte İslam kültürüne karışmış israiliyatı temizlemek o kadar zor görünmese de günümüz israiliyatını toplumdan söküp atmak kolay değildir. Ciddi ve samimi çabalara ihtiyaç vardır.

Eserin son bölümü Hz. Âdem kıssasına ayrılmıştır. Burada ilk olarak Hz. Âdem kıssasının yer aldığı âyetler Kur'ân'daki sırasına uygun olarak verilmiştir. Ardından ilk olarak Âdem'in halifeliği ele alınmıştır. Burada ve bundan sonra ele alınan konularda yöntem olarak konuyla ilgili âyetler, konuya ilişkin görüşler verilip ardından da bu görüşler müzakere edilmiştir.

İnsanoğlu tarih boyunca daima nereden geldiğini, aslının ne olduğunu merak etmiştir. Hz. Âdem kıssasındaki temel hedef insanın bu merakını giderip, nereden geldiğini, aslının ne olduğunu insana bildirmektir. Ancak kıssa bununla kalmayıp insan için alınması gereken birtakım dersleri, ibretleri ona sunmaktadır. Kıssanın en önemli yönü insanın kâinattaki konumunu belirlemiş olmasıdır. İnsan, yeryüzünde halife olarak yaratılmıştır. Halife kavramı nasıl tanımlanırsa tanımlansın esas olan, onun yeryüzünün yönetimi ile ilgili bir iş olmasıdır. Yani insan yeryüzünün yöneticisidir. Yeryüzündeki her şey onun emrine verilmiştir: *“O, yerde ne varsa hepsini sizin için yarattı.”*¹

İnsanın yaratılışı, ona verilen yetki, Allah'ın yanındaki değeri ve imtihanı zikredildikten sonra içerisinde iki ayrı insan tipinin anlatıldığı Hz. Âdem'in iki oğlunun (Habil ve Kabil'in) kıssası ele alınmıştır. Konuyla ilgili âyetler göstermektedir ki Hz. Âdem'in iki oğlunun sergilemiş olduğu bu iki insan tipi her zamanda ve mekanda rastlanabilen insan tipleridir. Bu insan tiplerinden biri, Allah'ın emirlerine bağlı olan ve başkasına haksızlık etmekten sakınan insan tipi iken; diğeri, hakkına razı olmayan, menfaatperest ve saldırgan insan tipidir.

Eserde son olarak Hz. Âdem kıssasının Tevrat'taki anlatımı verilmiş ve ardından da Kur'ân'da yer alan kıssa ile Tevrat'taki şekli mukayese edilmiştir. Buna göre iki kıssada ortak ve farklı olan noktalar bulunduğu gibi birinde zikredilip diğesinde zikredilmeyen hususlar da vardır. Tevrat, tüm kıssalarda olduğu gibi bu kıssada da yer isimlerine, şahıs isimlerine değinmekte ve kıssanın zamanını zikretmektedir. Kur'ân-ı Kerim'de ise geçmiş zaman kipi kullanılarak olayın geçmişte vukû bulduğu anlatılmakta ancak yer ve tarih belirtilmemektedir. Bu ve buna benzer birtakım farklılıklar Kur'ân-ı Kerim ve Tevrat'taki iki kıssa arasında mevcuttur.

Yazar öncelikle, Kur'an kıssalarının kaynağını açıklamayı hedeflediği bu eserinde konuları mümkün olduğunca ilgili oldukları hususları da dışarıda bırakmadan, konuları iyi izah eden örneklerle ele almıştır. Son derece anlaşılır ve sade bir dille kaleme alınmış olan eserde gereksiz tekrarlar bulunmamaktadır. Yazar Kur'ân kıssalarının kaynağının vahiy olduğunu Kur'ân'dan deliller sunarak izah etmiştir. Eserde, kıssalarda esas olanın alınması gereken ibretler olduğu, tarih bilgisi, yer, şahıs gibi gayeye hizmet etmeyen ayrıntılarla uğraşmamak gerektiği ve Kur'ân'ın da kıssa anlatımındaki üslubunun bu olduğu sık sık vurgulanmıştır. Alanında önemli kaynaklardan biri olarak kabul edilebilecek bu eser, kıssalarla ilgilenen herkesin, başlangıç olarak derli toplu bilgi edinebileceği bir eserdir. Ayrıca bu eser, Kur'ân Kıssalarına dair derslerde, ders kitabı olarak okutulabilecek niteliktedir.

1 el-Bakara, 2/29.